

СЕМАНТИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ І.Є.*bha- ТА *bhel- У ГЕРМАНСЬКИХ І СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВАХ

Ірина Прищепчук

Аспірант, Київський національний лінгвістичний університет, 03680, Київ-150,
вул. Велика Васильківська, 73, к. 717,

UDC: 811.11+811.16]44(045)

ABSTRACT

The article is devoted to the study of the prevailing phenomena in the semantic development of the Germanic and Slavic verbs which are continuants of the genetically related Indo-European roots **bha-* 'to shine' and **bhel-* 'shining, white'. Using the principles of semantic typology several models of their semantic evolution have been elaborated. The models have been contrasted and accordingly the common and distinctive features for Germanic and Slavic languages have been established.

Key words: continuants, etymology, semantic evolution, semantic model.

Статтю присвячено дослідженню закономірностей семантичної еволюції дієслів германських і слов'янських мов, що є континуантами споріднених праіндоєвропейських коренів **bha-* 'світити' та **bhel-* 'блискучий, білий'. Застосовуючи принципи семантичної типології, змодельовано основні схеми семантичного розвитку генетично споріднених дієслів. Проведено зіставлення семантичних моделей з виявленням спільних та відмінних рис для германських і слов'янських мов.

Ключові слова: континуанти, етимологія, семантична еволюція, семантична модель.

Статья посвящена изучению закономерностей семантической эволюции глаголов германских и славянских языков, которые являются континуантами родственных праиндоевропейских корней **bha-* 'светить' и **bhel-* 'блестящий, белый'. Используя принципы семантической типологии, смоделированы основные схемы семантического развития генетически родственных глаголов. Сопоставлены семантические модели с определением общих и отличительных черт для германских и славянских языков.

Ключевые слова: континуанты, этимология, семантическая эволюция, семантическая модель.

На сучасному етапі розвитку порівняльно-історичного мовознавства найбільш актуальним залишається реконструкція лексичного складу прамов. Для етимологізації одиниць, походження яких донині вважають не остаточно з'ясованим, останнім часом на перший план виходить семантичний критерій. Семантика може бути важливим інструментом для реконструкції етимонів. Для досягнення об'єктивності у вивченні семантичних зсувів у лексиці різних груп мов висунуто ідею інвентаризації семантичних деривацій [9] і порушено питання про створення каталогу семантичних переходів [3]. Проблема семантичних універсалій та семантичної типології для індоєвропейських мов стала предметом дослідження В. В. Левицького, зокрема при укладанні "Етимологічного словника германських мов" [6,7].

Лексико-семантична група дієслів з поняттєвим елементом 'світло' вже була об'єктом наукового інтересу германістів та славістів. Діахронічні зміни у семантиці російських позначень світла на індоєвропейському фоні стали предметом наукового інтересу російської дослідниці О. В. Царегородцевої, яка у своїй дисертаційній роботі опрацьовує

схеми семантичних перетворень російських іменників, прикметників та дієслів із залученням матеріалу інших індоєвропейських мов [13].

Об'єктом нашого дослідження є дієслова, які є континуантами і.-є. *bha- 'світити' та *bhel- 'блискучий, білий', а предметом – зміни у їхній семантиці на всіх етапах їхнього розвитку. Актуальним є опрацювання ще не розроблених схем семантичного розвитку та встановлення раніше не виявлених міжмовних кореляцій. Наше завдання вбачаємо у розробці семантичних моделей еволюції дієслів, що є континуантами зазначених праіндоєвропейських коренів, у германських і слов'янських мовах на основі значень, поданих в етимологічних словниках.

Відповідно до словника праіндоєвропейської мови до етимологічного гнізда і.-є. *bhā- 'світити' з варіантами *bhō- та *bhə- [20, с. 105] належать корені *bhel- / bhelə- 'блискучий, білий' [20, с. 118], *bheləg- 'сяяти, блищати' [20, с. 124], *bher- 'блискучий, яскравий, коричневий' [20, с. 136], *bherəg-, bhrəg- 'блищати, білий' [20, с. 139], *bherək-, bhre`k- 'блищати, виблискувати' [20, с. 141], *bhlei-, bhleiç- *bhleig- 'блищати, виблискувати' [20, с. 157], *bhlehdh- 'блідий, рудуватий' [20, с. 157], *bhles- 'блищати' (зберігся лише у континуантах групи германських мов) [20, с. 158], *bhlei`g-, bhli`g- 'блищати' [20, с. 156 – 157], *bhlei-, bhlei, bhli- 'блищати' [20, с. 155 – 156], *blēu-, bhleu-, bhlu- 'блищати, виблискувати' [20, с. 159]. Корінь *bhel- є спорідненим з коренем *bha- і співвідноситься з ним таким чином, як корінь *stel- з коренем *stā- чи корінь *del- з коренем *dā(i)- [20, с. 118]. Зазначені корені є семантично тотожними, оскільки структурно вони є розширеннями і.-є. *bhel- 'блискучий, білий' за допомогою набору формантів [6, с. 108].

О. С. Мельничук стверджує, що зіставлення слов'янських утворень і.-є. *bha- 'світити' з відповідним матеріалом інших індоєвропейських та семітських мов дає можливість повному підійти до питання про генезис самого кореня *bhā-, який є тотожним кореню *bhē- 'сяяти, блищати, бути ясным'. Виявилось не лише можливим реконструювати більш давню форму цього кореня у вигляді *bhə`ə-, але й встановити його найдавнішу спорідненість з і.-є. *bhel (*bhel-, *bhol-, *bhj-) 'бути світлим, білим', *bher- (*bher-, *bhor-, * bhr-) 'бути світлим, ясным', 'говорити, показувати', *bhēi- (*bhei-, *bhoi-, *bhī-) 'говорити, переконувати', *bhēu- (*bheu-, *bhōu-, *bhū-) 'говорити, показувати' [8, с. 64]. Етимолог висловлює припущення про те, що початковою функцією кореневого елемента *bhə- (*bə) у доіндоєвропейську (ностратичну) епоху було визначення удару грому, що супроводжується світлом блискавки [8, с. 64]. Аналізуючи нижче наведені етимологічні гнізда, що виводяться з і.-є. *bha- 'сяяти' та *bhel- 'блискучий, білий', можемо спостерігати, що деякі з їхніх континуантів у германських і слов'янських мовах виражають значення, які відносяться до зорових (спалах) та звукових (удар грому) відчуттів.

У показнику семантичних переходів В. В. Левицького зазначені такі моделі трансформації значень лексичних одиниць з семою 'світити, сяяти':

- 'сяяти + швидкий, переривний рух';
- 'сяяти + дивитися';
- 'сяяти + світило';
- 'сяяти + тьмяно мерехтити, блідий, темний';
- 'сяяти, блищати > веселий, радісний';
- 'сяяти, мерехтити > день, частина доби';
- 'сяяти, світити > показувати, робити ясным; знак';
- 'сяяти, світити > прикрашати; приємний, хороший' [7, с. 341].

Проаналізувавши напрямки семантичної еволюції континуантів і.-є. *bha- 'сяяти' та і.-є. *bhel- 'блискучий, білий' і їхніх розширень, можемо виділити більш деталізовані семантичні моделі.

До семантичних перетворень за моделлю 'світити, сяяти' – 'давати знак' можна відмітити явища у гот. *bandwjan* 'давати знак', дісл. *benda* 'давати знак' від пгерм. **banw-* 'давати знак, показувати' від і.-є. *bha- 'світити' [19, с. 61; 21, с.7; 20, с. 105; 6, с. 90]. При цьому В. В. Левицький вказує, що походження цих одиниць не є остаточно з'ясованим, хоча найімовірніше вони походять від розширення і.-є. *bha- 'світити'. Сюди ж відносимо англ. *beskon* 'манити, кивати', дангл. *biesper* 'манити, кивати' від пгерм. **baukjan* [6, с. 92; 21, с. 7]. Було проведено типологічне зіставлення пгерм. **banw-* з пгерм. **tih-/taig-* 'вказувати' від і.-є. **dei-/di-* 'сяяти', від якого походить англ. *token* 'знак', дангл. *tācen*, дфриз. *tēken*, дсакс. *tēkan* н. *Zeichen* 'знак', гот. *taikns* 'знак' від герм. **taikna* 'знак' [6, с. 547] та з дієсло-

вами англ. betoken ‘означати, бути ознакою, віщувати’, сангл. betacnien, утвореного від дангл. tacnian ‘значити, означати, бути ознакою’ [17, с. 167]. Така модель присутня у германських мовах, та, як бачимо, не є поширеною.

Аналогічним чином виявляється можливим виділити схему ‘світити’ – ‘полірувати, терти до блиску’, що властива германським мовам. При цьому зазначимо, що тут спостерігається зміна акцентів значеннєвої еволюції континуантів і.-є.*bha- з суб’єкта на об’єкт. Такі зміни засвідчуємо у нім. bohnen(r)n ‘натирати підлогу’, снн. bōnen ‘терти до блиску’, нідерл. boenen ‘натирати підлогу’, дангл. bōnian ‘полірувати, натирати’ від західногерм. bōnōjan ‘терти до блиску’ [6, с. 114; 20, с. 105]. Семантична мотивованість моделі є прозою, проте у германських мовах знаходимо небагато рефлексів з цим значенням.

Схожу семантичну модель бачимо у слов’янських мовах, але тут є проміжна ланка ‘робити білим’, яка збережена на сучасному етапі. На підставі аналізу семантики лексичних одиниць, що походять від псл. *běliti, яке походить від псл. *bělъ, рефлекса і.-є. *bhel-, таких як: болг. беля ‘очищувати від шкірки, кори’, ‘білити’, макед. бели ‘білити, відбілювати’, ‘луштити, чистити від шкірки’, сербохорв. белити ‘відбілювати (полотно)’, слн. beliti ‘білити, прикрашати’, ‘відбілювати’, ‘обдирати, луштити’, ч. běliti ‘білити’, слц. bielit’ ‘білити; відбілювати’, ‘чистити від шкірки чи кори (фрукти, картоплю, дерево)’, в.-луж. bělić ‘білити, відбілювати’, н.-луж. běliš ‘білити’, ‘лупити, знімати (шкурку), чистити’, полаб. belēt ‘прати білизну, відбілювати’, bielić ‘білити (зазвичай вапном)’, ‘відбілювати, очищувати’, рос. белить ‘робити білим’, діал. белить ‘робити білим за допомогою особливої обробки’, укр. білити, білувати ‘білити крейдою, фарбувати у білий колір, ‘білити полотно (на сонці)’, блр. бяліць ‘білити’ [14, с. 67; 2 т. I, с. 196; 20, с. 120] – виділяємо семантичні схеми ‘світити, сяяти’ – ‘білити (робити білим)’, ‘виділятися білим кольором’, ‘віблювати’, ‘прати’, ‘прикрашати’, ‘чистити, очищати від шкаралупи, шкірки’. Можемо зробити висновок, що значення ‘прибирати, робити чистим’ у континуантах і.-є.*bha-/bhel- ‘світити, сяяти’, ‘білий, блискучий’ присутнє і в германських, і у слов’янських мовах, але з певними відмінностями.

Схожі зсуви у семантиці засвідчені у германських мовах: англ. bleach ‘білити, знебарвлюватися на сонці’, дангл. blæcan ‘білити’, сангл. blechen, нім. bleihen ‘білити’, дісл. bleikja ‘білити’ від пгерм. *blaikjan ‘робити білим’ [17, с. 179; 6, с. 108; 21, с. 9]. Ці приклади є тісно пов’язаними з наступною семантичною моделлю, де спостерігаємо повернення наголосу на суб’єкт дії. Йдеться про схему ‘світити, сяяти’ – ‘втрачати колір, бліднути’. Як приклади розглянемо континуанти від псл. *blēdēti: слн. bledēti ‘бліднути, блякнути, линяти’, ч. bledēti ‘бліднути’, н.-луж. blēzeš ‘бліднути’; від псл. *blēdnōti сербохорв. блēднути ‘бліднути; збліднути’, ‘поблякнути, втратити рум’янець’, ‘змеркнути’, ч. blednouti ‘бліднути, чахнути’, слв. blednút’ ‘бліднути’, в.-луж. blēdnuc ‘бліднути’, н.-луж. blēdnus ‘бліднути’, п. bladnać, blednać ‘бліднути, ставати тьмяним’, слн. blādnoć ‘бліднути’, укр. бліднути ‘бліднути’. Сюди ж від псл. *blēdņēti відносяться болг. бледнея ‘бліднути’, макед. бледнее ‘бліднути’, слн. blednēti ‘бліднути’, п. blednieć ‘бліднути’, рос. бледнеть ‘ставати блідим, втрачати жвавість, яскравість кольору, вицвітати, линяти’. Це утворення відповідно від праслов’янських давніх позначень кольору *blēdъ і *blēdъnъ, що походять від і.-є.*bhlojd- чи *bhlajd- та є спорідненими з дангл. blāt ‘блідий’ [14, с. 110–112]. Подібний напрямок семантичних перетворень спостерігаємо і у таких слов’янських дієсловах: п. blaknać ‘блякнути, меркнути, в’янути’, рос. блекнуть ‘втрачати яскравість (про колір), вицвітати, втрачати забарвлення, ставати блідим’, укр. блекнути ‘ставати неясним, в’янути’, блр. блякнуць ‘блякнути’ [14, с. 113]. Зазначимо, що схема може модифікуватися таким чином: ‘світити, сяяти’ – ‘бліднути, втрачати колір’ – ‘втрачати сили, чахнути’.

У германських мовах знаходимо випадки трансформацій за зазначеною моделлю. Такі явища присутні у дангл. blāt ‘блідий’ (від прагерм. *blaita) і дангл. blātian ‘бліднути’ [6, с. 109], двн. bhliþhan ‘бліднути’ (від пгерм. *blik-) [6, с. 108]. Значення ‘блідий’ легко переходить у значення ‘ставати темним’ (порівняємо рос. мерцать і мрачний), звідси дісл. blekkja ‘обманювати’, давньоангл. blēcan ‘обманювати, вводити в оману’ [6, с. 108]. Отже, видається можливим сформулювати ще одну семантичну модель: ‘світити’ – ‘втрачати колір, робити темним’ – ‘вводити в оману’.

Низка семантичних перетворень відображена у схемі ‘світити, сяяти’ – ‘ставати блідим, темним’ – ‘змішувати’ – ‘помілятися’, сформульованої на підставі аналізу гот. blandan ‘змішуватися’, дісл. blanda ‘змішувати’, шв., норв. blanda ‘мішати’, датск. blande

‘мішати’, англ. blend ‘мішати’, дангл. blandan ‘мішати’, сангл. blenden ‘мішати’, дvn. blantan ‘мішати’ від пгерм. *bland-, що у свою чергу походить від і.-є. *bhlehdh- ‘блідий’, ‘бути чи робити хмарним, мерехтіти, помилятися’ [17, с. 179; 6, с. 111; 20, с. 157]. Від варіанта пгерм. кореня *blund- походять дісл. blunda ‘закривати очі’, сангл. blundren ‘плутати’, англ. blunder ‘грубо помилятися, наплутати, рухатися навпомацки’ (порівнюємо з рос., укр. блудити) [1, с.182; 19, с. 76; 6, с. 111; 20, с. 157]. Можемо зробити припущення, що у запропонованій семантичній схемі не вистачає ланки ‘погано бачити’, оскільки етимологами неодноразово зверталася увага на семантичний зв'язок понять ‘світити’ і ‘бачити’.

Матеріал германських мов дає можливість розглянути семантичну модель ‘світити’ – ‘сліпий’ – ‘ставати сліпим, робити сліпим’. Показовими є такі лексеми: англ. арх. blend у значенні blind ‘сліпити’, дангл. blenden ‘сліпити’, дфриз. blenda ‘сліпити’, снн., свн., нім blenden ‘сліпити’, дvn. blentan ‘сліпити’, дісл. blunda ‘закривати очі, спати’. Вони також походять від і.-є. *bhlehdh- ‘блідий’, ‘бути чи робити хмарним, мерехтіти’ [17, с. 179; 19 с. 75–76, 6, с. 111, 20, с. 157]. До цього етимологічного гнізда відносяться і гот. *ga-blinjan ‘робити сліпим’ та *af-blinden ‘ставати сліпим’ [19, с. 76]. Для гот. blinds реконструюють семантику ‘захмарений’ [19, с. 76]. Зіставивши значення слів, наведених для двох моделей, можливо більш розгорнуто сформулювати модель семантичної еволюції таким чином: ‘сяяти, світити’ – ‘ставати темним’, ‘затмарювати зір, сліпити’ – ‘погано бачити’ – ‘змішувати’ – ‘помилятися’.

У слов'янських мовах значення ‘помилятися’ часто переходить у значення ‘ходити навмання, поволі рухатися’, що частково притаманне англ. blunder ‘помилятися, блукати’. Не знаходимо у відомих нам континуантах германських мов значення ‘говорити дурниці’, засвідчене для слов'янських мов, для яких моделюємо схеми: ‘світити, сяяти’ – ‘сліпити – ‘погано бачити’ – ‘помилятися’ – ‘ходити навмання’, ‘говорити дурниці’. Розглянемо як приклад семантику лексичних одиниць, що походять від псл. *blęsti, *blędo: сербохорв. blesti, bledem ‘говорити дурниці, богохульствувати, бурмотіти’, слн. blęsti, blędem ‘марити, говорити дурниці’, ст.-ч. blęsti, bledu ‘розмовляти, говорити дурниці’. Слов'янські лексичні одиниці, утворені від цієї основи, споріднені з лит. blenziu, blesti ‘спати’ (порівнюємо з дісл. blundr ‘дрімота’, припускаємо через дісл. blundra ‘закрити очі’), лтш. blenst ‘погано бачити’. Ці лексеми є також спорідненими з гот. blinds ‘сліпий’, blandan sik ‘змішувати’, дvn. blandan ‘затемнювати, засліплювати’, а отже, походять від і.-є. *bhlehdh-/bhlonhdh-, розширення від і.-є. *bhel-/bhle- [6, с. 111; 20, с. 158; 14, с. 8]. У значеннях з'являється зв'язок понять ‘світити’ і ‘говорити’. До цього етимологічного гнізда належить також псл. *blōditi від *blodъ з похідними слн. blōditi ‘блукати’, ‘помилятися’, ‘говорити дурниці, розмішувати, мішати, вводити в оману’, ч. blouditi ‘збиватися зі шляху, блукати, помилятися’, слв. blūditi ‘збиватися зі шляху’, ‘блукати’, ‘помилятися’, в.-луж. blūdźić ‘вводити в оману; збиватися зі шляху, блукати’, н.-луж. blūziś ‘заплутувати, бентежити’, ‘помилятися’, рос. блудить ‘блукати’, діал. ‘йти не знаючи шляху’, ‘обманювати’, ст.-укр. блукати, ‘збиватися зі шляху’, ‘помилятися’, ‘перельобствувати’, укр. блудити ‘блукати, збиватися зі шляху’, ‘помилятися’ [6, с. 111; 20, с. 158; 14, с. 125–126].

Увагу етимологів вже привертав семантичний перехід ‘світити, сяяти’ – ‘дивитися’. Для рефлексів і.-є. кореня *bhel- він також є характерним: укр. блимати, бликати, блискотіти ‘кліпати очима, кидати погляди’, сербохорв. діал. блёнуть ‘дивитися’, ч. діал. blu'skat ‘кинути поглядом, глянути’ слн. blasac ‘дивитися, кидати погляд’, від пслов. *blъscati болг. блеща ‘широко відкривати очі, витріщатися’, дісл. blīgja ‘уважно дивитися’ [6, с. 108; 14, с. 115 – 116]. У цьому контексті розглянемо випадок розвитку значення англ. blench ‘ухилитися, відступати перед чимось, закривати очі на щось’ від сангл. blenken та дангл. blencan ‘обдурювати, вводити в оману’, що було формою дієслова blink ‘змусити кліпнути, обдурювати’ [17, с. 179].

На основі значень слн. bręžati ‘світати’, полаб. brezd'ojě ‘світає’, рос. діал. брезжать ‘світати’, вважаємо можливим сформулювати схему ‘світити, сяяти’ – ‘світати’ [14, с. 17 – 19].

Деякі приклади у германських мовах демонструють семантичний перехід ‘світити, сяяти’ – ‘вихвалитися’. Походження англ. brag вважають нез'ясованим [17, с. 194]. Досить переконливим здається зв'язок пгерм. *brag- з пгерм. *breh-/breg- ‘сяяти’, оскільки існують такі етимологічно споріднені семантичні паралелі, як дісл. braga ‘мерехтіти (про півні-

чне с'яво) і норв. braga 'сяяти, виблискувати', діал. норв. bragla 'спалахувати, блищати', а також 'вихвалитися, показувати' [22, с. 53–54].

Для германських лексем встановлюємо семантичну модель – 'світити, сяяти' – 'швидкий рух' – 'розмахувати, плести' – 'сварити', що засвідчена в англ. braid 'заплітати, зав'язувати стрічкою, плести', сангл. breiden, braiden від дангл. bregdan 'швидко рухатися, розмахувати, ткати', дсакс. bregdan 'ткати', нідерл. breien 'в'язати', днв. brettan, свн. bretten 'тягнути, ткати, плести' від пгерм. *bregdan 'зв'язувати, сплітати' від і.-є. *bherek- 'світити' [17, с. 194; 20, с. 141; 6, с. 117–118]. Початковим у такій семантичній моделі вважають значення 'швидкий рух'. Припускаємо, що до цієї моделі можна віднести полаб. blinskat 'гойдати на руках дитину, де є присутнім семантичний перехід 'світло' – швидкий рух'. У межах моделі відбувся розвиток значення в англ. upbraid 'лаяти, докоряти', сангл. upbreiden 'докоряти, засуджувати', дангл. up-bregdan від up, upp 'уверх, над' та дангл. bregdan 'сплітати, скручувати, кидати, махати' та у дат. bebreide 'докоряти, лаяти' [18, с. 1680].

Досить прозорим є розвиток семантики за моделлю 'світити, сяяти' – 'світити тьмяним світлом, блищати блискати (про блискавку), бити', багато прикладів для якої знаходимо у слов'янських мовах. Наведемо деякі з них: укр. блимати, бликати, блискотіти 'світити слабким, тьмяним світлом, мерехтіти', від псл. *bliskati/*blastati болг. бляскам 'блищати', сюди ж діал. бльскам 'бити, вдарити, штовхати', макед. блеска 'поблискувати, виблискувати', сербохорв. блистати 'сяяти', слн. bliskati 'виблискувати', bliskati 'сяяти', ст.-ч. blyskati 'сяяти, виблискувати', ч. blyskati 'блискати (про блискавку)', в.-луж. blyscac 'виблискувати, сяяти', н.-луж. blyskaś 'блищати, виблискувати', п. blyscac 'сяяти, блищати, мерехтіти', слн. blāscāc 'виблискувати', рос. блистать, блесеть, діал. рос. блискачь 'виблискувати', укр. блискати, блисконутти, блискотіти, блистіти, блеснути 'блищати, виблискувати', 'вдарити' [14, с. 116].

У германських мовах знаходимо схему 'світити, сяяти' – 'червоніти, зашарітися', відображену в англ. blush 'почервоніти, зашарітися', сангл. bluschen 'сяяти, бути чи стати червоним', дангл. blyscan 'почервоніти, зашарітися', нідерл. blozen 'зашарітися', шв. blossa 'почервоніти' [17, с. 182; 6, с. 108].

Отже, звернення до типологічних аналогій для аналізу семантики лексем германських та слов'янських мов, що походять від і.-є. *bha- 'світити' й і.-є. *bhel- 'блискучий, білий' та їхніх розширень, зробило можливим виділити моделі семантичної еволюції від праїндоевропейської епохи до сучасного етапу розвитку мов. В окремих випадках вдалося зробити припущення щодо втрачених ланок у схемах еволюції значення. Деякі із опрацьованих схем є властивими для обох груп мов (принаймні на певному етапі розвитку), проте існують семантичні моделі, що є власне германськими або власне слов'янськими.

У подальшому для наукової переконливості семантичних моделей планується проаналізувати значення більшої кількості континуантів і.-є. *bha- 'світити' та і.-є. *bhel- 'блискучий, білий' у германських і слов'янських мовах. Доречним буде звернутися до діалектних одиниць, зокрема у частині, що стосується германських мов, для створення мотиваційної бази змін у структурі коренів з семантикою світла. Важливо провести паралелі з моделями семантичного розвитку континуантів інших праїндоевропейських коренів зі значенням світла. Перспективними нам видаються спроби побудови семантичних полей і мікрополей у хронологічній послідовності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будагов Р. А. Сравнительно-семасиологические исследования (Романские языки) / Рубен Александрович Будагов // М. : Издательство Московского Университета, 1963. – 304 с.
2. Етимологічний словник української мови: В 7 т. / [АН УРСР. Ін-т. мовознавства ім. О. О. Потебні; ред. кол. О. С. Мельничук (гол. ред. та інші)]. – К.: Наукова думка, 1982 – 2012. – Т. 1 – 6.
3. Зализняк А. А. Семантическая деривация в синхронии и диахронии / Анна Анатольевна Зализняк // Вопросы языкознания, 2001. – № 2. –
4. С. 13 – 26.

5. Левицкий В. В. Индоевропейские корни *sep(h)ə- / *sp(h)е-, *erə- / *re, eə- / *le 'ре-зать, связывать, гнуть' и их дериваты в германских языках / Виктор Васильевич Левицкий // Вопросы языкознания, 2003. – № 1. – С. 37 – 62.
6. С. 37 – 62.
7. Левицкий В. В. Семантический синкретизм в германском и индоевропейском / Виктор Васильевич Левицкий // Вопросы языкознания, 2001. – № 4. – С. 94 – 106.
8. Левицкий В. В. Этимологический словарь германских языков / Виктор Васильевич Левицкий – Винница : Нова Книга, 2010. – Т. I. – 616 с.
9. Левицкий В. В. Этимологический словарь германских языков / Виктор Васильевич Левицкий – Винница : Нова Книга, 2010. – Т. II. – 368 с.
10. Мельничук А. С. Об одном из важных видов этимологических исследований / Александр Саввич Мельничук // Этимология. – Москва: Наука, 1969. – С. 57–67.
11. Трубачов О. Н. «Молчать» и «таять». О необходимости семасиологического словаря нового типа / Олег Николаевич Трубачов // Проблемы индоевропейского языкознания: Этюды по сравнительно-исторической грамматике индоевропейских языков. – М. : Наука, 1964. – С. 100 – 105.
12. Трубачов О. Н. Приемы семантической реконструкции / Олег Николаевич Трубачев // Сравнительно-историческое изучение языков разных семей. – М., 1988. – С. 199 – 222.
13. Трубачов О. Н. Этимологические исследования и лексическая семантика / Олег Николаевич Трубачев // Принципы и методы лингвистических исследований. – М., 1976. – С. 147 – 179.
14. О. В. Царегородцева История и этимология русских светообозначений – рефлексов славянской основы *svět- / Оксана Викторовна Царегородцева // Вестник Томского государственного университета, 2009. – № 324. – С. 56 – 90.
15. О. В. Царегородцева Русские светообозначения в индоевропейском контексте (семантический аспект) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 "Русский язык" / Оксана Викторовна Царегородцева. – Томск, 2009. – 27 с.
16. Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд / Под. ред. О. Н. Трубачева . – Вып. 2. – М. : Наука, ИРЯ РАН, 1975. – 238 с.
17. Buck C. A dictionary of selected synonyms in the principal indo-european languages / Carl Buck. – Chicago, 1949. – 1515 p.
18. Buck C. Words of speaking and saying in Indo-European languages / Carl Buck. – Georgias Press, 2009. – 54 p.
19. Klein E. A comprehensive etymological dictionary of the English Language / Ernest Klein. – Amsterdam : Elsevier, 1966. – Vol. 1. – 853 p.
20. Klein E. A comprehensive etymological dictionary of the English Language / Ernest Klein. – Amsterdam : Elsevier, 1967. – Vol. 2. – P. 854 – 1776.
21. Lehmann W. P. A Gothic Etymological Dictionary / Winifred P. Lehmann. – Leiden: E. J. Brill, 1986. – 712 p.
22. Pokorny J. Indogermanisches etymologisches Wörterbuch / Julius Pokorny. – Bern, München: Franke Verlag, 1959. – 1183 p.
23. Watkins C. The American Heritage Dictionary of Indo-European Roots / Calvert Watkins. – Houghton Mifflin, 2000. – 149 p.
24. Vaan M. de The etymology of English to brag and Old Icelandic bragr / Michiel de Vaan // NOWELE. – Vol. 41, 2002. – P. 151-174.